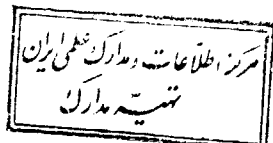

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳۷۴ / ۴ / ۱^۵

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دکتری در رشته اقتصاد

موضوع:

تجزیه و تحلیل اقتصادی تأثیر سرمایه گذاریهای

مستقیم خارجی بر اقتصاد ایران

سید محمد رضا سید نورانی

استاد راهنما - دکتر حمید شهبهرستانی

استاد مشاور - دکتر مرتضی قره باغیان

فروردین ماه ۱۳۷۴

رب زدنی

علماً و عملاً

والحقنی بالصالحین

تقدیم به:

- حضرت زهرا سلام الله علیها و ائمه اطهار علیهم السلام
- روح پر فتوح رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره)
- مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای
- شهدای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی
- پدر بزرگوار و مادر مهربانم که همواره در سایه دعای خیر آنها از عنایت خداوند متعال بهره‌مند شدم
- همسر فداکارم که محرومیت‌های زیادی را در دوران تحصیل اینجانب تحمل نمودند و با شکیبائی زمینه‌ساز ادامه تحصیل و موفقیت بیشتر اینجانب در سایه الطاف خداوند بوده‌اند.
- فرزندانم علی و محمد که امیدوارم در راه کسب علم و دانش و خدمت به اسلام و مسلمین از هیچگونه تلاش و کوششی دریغ ننمایند.

تشکر و سپاس:

- از الطاف خداوند متعال و ائمه اطهار علیهم السلام در دوران تحصیل.
- از مساعی و راهنمایی‌های استاد محترم جناب آقای دکتر حمید شهرستانی.
- از نظرات و مشورتهای استاد محترم جناب آقای دکتر مرتضی قره‌باغیان.
- از محبتها و توصیه‌های استاد محترم جناب آقای دکتر محمد رضا شریف آزاده.
- از الطاف و محبتهای استاد محترم جناب آقای دکتر حمید ناظم‌ان.
- از نظرات و مساعدتهای استاد محترم جناب آقای دکتر صباغ کرمانی.
- از دوستان و سایر افرادی که در تهیه و تدوین رساله به نوعی همکاری داشته‌اند بویژه از سرکار خانم فرزانه عباسی که مسئولیت تایپ رساله را بر عهده داشتند.
- از همسر و فرزندانم که محرومیتها و مشکلات را بویژه در دوران تهیه و تدوین رساله تحمل نمودند.

فهرست مطالب

صفحه

ز	- مقدمه
ح	- چکیده
۱	فصل اول - کلیات
۲	۱ - خلاصه فصل اول
۳	۲ - ضرورت انجام تحقیق
۵	۳ - روش تحقیق مشکلات و محدودیتها
۷	۴ - مفهوم سرمایه گذاری خارجی و انواع آن
۷	۴-۱ - سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۸	۴-۲ - سرمایه گذاری غیرمستقیم خارجی (سرمایه گذاری اسنادی)
۹	۵ - نتیجه گیری فصل اول
۱۰	- فهرست منابع فصل اول
۱۱	فصل دوم - مروری بر ادبیات تحقیق
۱۲	۱ - خلاصه فصل دوم
۱۴	۲ - مروری بر ادبیات موضوع تحقیق
۱۴	۲-۱ - بررسی علل سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۲۵	۲-۲ - بررسی آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۳۴	۳ - نتیجه گیری فصل دوم
۳۵	- فهرست منابع فصل دوم

فصل سوم - نظریه های سرمایه گذاری مستقیم خارجی

صفحه

۴۱

۴۲

۱ - خلاصه فصل سوم

۴۳

۳ - نظریه های مربوط به علل سرمایه گذاریهای مستقیم خارجی

۴۳

۱-۲- نظریه نرخ بازدهی متفاوت

۴۵

۱-۱-۲- فرضیه کوچیما

۴۶

۲-۲- نظریه تنوع در مجموع دارایی ها

۴۶

۱-۲-۲- نظریه نقدینگی

۴۷

۲-۲-۲- نظریه مخاطرات ارزی و قلمرو پول رایج

۴۹

۳-۲-۲- نظریه پویا در سرمایه گذاری مستقیم خارجی با توجه
به اثرات بیرونی اطلاعات

۵۰

- چارچوب مدل اطلاعات

۵۲

- توضیح مختصر مدل اطلاعات

۵۷

۳-۲- نظریه سازمان صنعتی

۵۸

۱-۳-۲- نظریه روش ترکیبی

۵۹

۲-۳-۲- نظریه تولید و اندازه بازار

۵۹

۳-۳-۲- نظریه واکنش چند انحصاری

۶۱

۴-۲- نظریه چرخه تولید

۶۳

۱-۴-۲- نظریه درونی کردن

صفحه	
۶۴	۳- مدل تنوری سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۷۰	۴- نظریه های مربوط به آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۷۰	۴-۱- اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر تولید
۷۰	۴-۱-۱- اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر تولید کالای سرمایه ای
۷۱	۴-۱-۲- اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر تولید کالای مصرفی
۷۳	۴-۲- اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر مصرف خصوصی کشور میزبان
۷۵	۴-۳- اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر موازنه پرداختهای کشور میزبان
۷۷	۵- نتیجه گیری فصل سوم
۷۹	- فهرست منابع فصل سوم
۸۱	فصل چهارم - سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان و ایران
۸۲	۱- خلاصه فصل چهارم
۸۳	۲- سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان
۹۰	۳- سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران
۹۰	۳-۱- بررسی سرمایه گذاری خارجی از دیدگاه قوانین در ایران
۹۱	۳-۱-۱- قانون ثبت شرکتها (۱۳۰۰ ش.ه)
۹۱	۳-۱-۲- قانون تجارت (۱۳۱۰ ش.ه)
۹۱	۳-۱-۳- قوانین خاص و اساسنامه سازمانها و موسسات دولتی
۹۲	۳-۱-۴- قانون جلب و حمایت سرمایه های خارجی (۱۳۳۴ ش.ه)
۹۴	۳-۱-۵- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۹۸	۳-۱-۶- قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی (۱۳۷۲ ش.ه)

- ۱۰۱ - ۳-۲ دوره‌های سرمایه گذاری خارجی در ایران.
- ۱۰۱ - ۳-۲-۱ دوره اول - سرمایه گذاری خارجی قبل از ۱۳۱۰ ش
- ۱۰۲ - ۳-۲-۲ دوره دوم - سرمایه گذاری مستقیم خارجی (۱۳۱۰-۱۳۵۷)
- ۱۱۳ - ۳-۲-۳ دوره سوم - سرمایه گذاری مستقیم خارجی (۱۳۵۷-۱۳۷۲)
- ۱۱۴ - ۳-۲-۴ دوره چهارم - سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از ۱۳۷۲ به بعد
- ۱۱۵ - ۴ - نتیجه گیری فصل چهارم
- ۱۲۲ - فهرست منابع فصل چهارم
- فصل پنجم - علل و آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی
برمتغیرهای کلان اقتصادی ایران
- ۱۲۴
- ۱۲۵ - ۱ - خلاصه فصل پنجم
- ۱۲۶ - ۲ - عوامل موثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران
- ۱۳۰ - ۳ - تخمین تابع عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران
- ۱۳۷ - ۴ - آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی برمتغیرهای کلان اقتصادی ایران
- ۱۴۰ - ۴-۱ - اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر مصرف خصوصی (CP) ایران
- ۱۴۲ - ۴-۲ - اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر سرمایه گذاری داخلی ایران
- ۱۴۶ - ۴-۳ - اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر صادرات ایران
- ۱۴۹ - ۴-۴ - اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر واردات ایران
- ۱۵۲ - ۵ - نتیجه گیری فصل پنجم
- ۱۵۳ - فهرست منابع فصل پنجم

مفحه

۱۵۴

فصل ششم - نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۵۵

۱ - نتایج حاصل از تحقیق

۱۶۰

- معرفی تابع عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران

۱۶۳

- بررسی آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی
بر متغیرهای کلان اقتصادی ایران

۱۶۸

۲ - پیشنهادات

۱۷۱

- فهرست منابع.

فهرست جداول

صفحه

۸۴	جدول شماره ۴-۱ ارزش سرمایه‌های خارجی کشورها در سال ۱۹۱۴
۸۶	جدول شماره ۴-۲ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان
۸۷	جدول شماره ۴-۳ سهم کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی
۸۸	جدول شماره ۴-۴ سرمایه‌گذاری مستقیم مناطق پیشرفته صنعتی در یکدیگر
۸۹	جدول شماره ۴-۵ سهم کشورها و مناطق پیشرفته اقتصادی در صدور سرمایه
۱۰۲	جدول شماره ۴-۶ سرمایه‌های وارده ثبت شده خارجی تحت پوشش قانون جلب و حمایت سرمایه خارجی
۱۰۵	جدول شماره ۴-۷ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران
۱۰۶	جدول شماره ۴-۸ موارد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر حسب میزان سرمایه (۷۹-۱۹۴۶)
۱۰۹	جدول شماره ۴-۹ توزیع سرمایه‌گذاری خارجی در ایران (۵۶-۱۳۴۱)
۱۱۰	جدول شماره ۴-۱۰ طبقه‌بندی موارد سرمایه‌گذاری خارجی (مستقیم و غیرمستقیم) بر حسب نوع فعالیت (۵۶-۱۳۳۵) (۷۷-۱۹۵۶)
۱۱۱	جدول شماره ۴-۱۱ طبقه‌بندی موارد سرمایه‌گذاری خارجی در دانش فنی مصرفی بر حسب نوع فعالیت (۵۶-۱۳۴۱)
۱۱۲	جدول شماره ۴-۱۲ طبقه‌بندی موارد سرمایه‌گذاری خارجی بر حسب نوع دانش فنی وارداتی (۵۶-۱۳۳۵)
۱۱۳	جدول شماره ۴-۱۳ انتقال ارز به خارج از کشور (اصل سرمایه - سود سهام - خدمات) (۱۳۶۶-۱۳۵۷)
۱۶۴	جدول شماره ۶-۱ نتایج تحقیق

مقدمه

سرمایه گذاری بعنوان یکی از مسائل عمده اقتصادی می باشد و برای ایجاد و تداوم رشد اقتصادی تشکیل سرمایه در هر کشوری بویژه در کشورهای در حال توسعه از اهمیت خاصی برخوردار است .

کشورهای در حال توسعه معمولاً با کمبود سرمایه داخلی و خارجی بمنظور اجرای طرحهای عمرانی مواجه می باشند و یکی از راههای تأمین مالی خارجی سرمایه گذاری مستقیم خارجی است در ایران بواسطه جنگ تحمیلی و تحریم اقتصادی ، خسارات زیادی به اقتصاد کشور در بخشهای مختلف وارد شد و از طرف دیگر جمعیت کشور نیز افزایش است بنابراین در دوران باز سازی اقتصادی ایران ، سرمایه گذاری و نیاز سرمایه خارجی اهمیت بسزائی دارد .

تأمین سرمایه خارجی از راههای مختلفی از قبیل استقراض خارجی ، سرمایه گذاری مشترک و سرمایه گذاری مستقیم خارجی ، مقدور می باشد . هدفهایی که دراین تحقیق مد نظر هستند عبارتند از :

بررسی تئوری های مربوط به سرمایه گذاری مستقیم خارجی ، بررسی تجربی، تاریخی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران ، شناسائی عوامل مؤثر خارجی بر متغیرهای کلان اقتصادی ایران .

در نتیجه این تحقیق عوامل مؤثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی و آثار مثبت و منفی آن بر اقتصاد ایران مشخص می شود که این امر برای تصمیم گیرندگان در کشور میتواند یکی از عوامل مؤثر تصمیم گیری باشد .

چکیده

سرمایه گذاری یکی از مسائل مهم در اقتصاد هر کشوری باشد و در این زمینه سرمایه گذاری خارجی از اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا، معمولاً سرمایه مورد نیاز برای سرمایه گذاری از دو طریق تامین می شود: اول، پس اندازهای داخلی کشور که در بخشهای مختلف اقتصاد ایجاد می شود. دوم، پس انداز در کشورهای خارجی است که بصورت جریان های انتقال سرمایه بصورت فیزیکی (ماشین آلات و غیره) و جریانهای مالی (پول نقد و اعتبارات) از کشور مبدأ به کشور میزبان منتقل می شود. یکی از مسائل عمده برای کشورهای در حال توسعه که اغلب میزبان سرمایه خارجی هستند، تعیین تاثیر اینگونه انتقال سرمایه بر اقتصاد این کشورها می باشد که در این زمینه نظرات متفاوتی وجود دارد.

در حال حاضر، که دوران بازسازی اقتصادی پس از جنگ تحمیلی می باشد، سرمایه گذاری در مورد پروژه های بالاسری اجتماعی از قبیل احداث سد، نیروگاه، جاده، فرودگاه و موارد مشابه و همچنین پروژه های مستقیم "مولد از اهمیت خاصی برخوردار است.

برای اجرای اینگونه پروژه ها، سرمایه خارجی مورد نیاز است و راههای مختلفی برای تامین سرمایه خارجی وجود دارد که عبارتند از: استقرار خارجی از موسسات بین المللی و دولتها. سرمایه گذاری خارجی اعتباری (غیر مستقیم) و سرمایه گذاری مستقیم خارجی.

هدف این رساله، شناسایی عوامل موثر بر عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران و بررسی آثار اینگونه سرمایه گذاریها بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران می باشد.

در این رساله ابتدا نظریات مربوط به سرمایه گذاری مستقیم خارجی مطرح می شود. سپس سرمایه گذاری مستقیم خارجی با روش تجربی تاریخی در ایران مورد بررسی قرار گرفته است و با استفاده از نظریات مربوطه به سرمایه گذاری مستقیم خارجی مدلی برای عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی معرفی شده است و با روش تحلیل رگرسیون در دوره (۵۴-۱۳۴۲) تابع عرضه این نوع سرمایه گذاریها در ایران تخمین زده شد. عوامل موثر در عرضه این نوع سرمایه گذاریها در ایران عبارتند از: شاخص دستمزد، نرخ ارز، موجودی سرمایه مستقیم خارجی دوره قبل و نرخ تورم در ایران.

نهایتاً در دوره مورد بررسی (۵۴-۱۳۴۲) آثار سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران بررسی شده است که نتایج آن بشرح زیر می باشد:

- سرمایه گذاری مستقیم خارجی اثری مثبت بر مصرف خصوصی، سرمایه گذاری داخلی و صادرات ایران داشته است.

- سرمایه گذاری مستقیم خارجی اثری منفی بر واردات ایران داشته است. شایان ذکر است، جهت تصمیم گیری در مورد استفاده از سرمایه گذاری مستقیم خارجی بعنوان یک منبع تامین ارز برای اجرای پروژه های بالاسری اجتماعی و پروژه های مستقیماً مولد، بررسی آثار اینگونه سرمایه گذاریها از نظر سیاسی و اجتماعی در تحقیقات مستقل دیگر، ضرورت دارد.

فصل اول

کلیات